

Cryphaea heteromalla

Mångfruktsmossa

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** *Hypnales*, **Familj:** *Cryphaeaceae*, **Släkte:** *Cryphaea* (mångfruktsmossor), **Art:** *Cryphaea heteromalla* - mångfruktsmossa (Hedw.) D.Mohr **Synonymer:** *Cryphaea heteromalla* (Hedw.) Mohr, *Neckera heteromalla* Hedw.

Kännetecken

Växer i mattgröna eller mörkgröna tussar eller mattor med utåtriktade skott. De primära skotten är krypande medan de sekundära, 1-2,5 cm långa skotten är riktade ut från underlaget och sparsamt, oregelbundet förgrenade. Stambladen är som fuktiga mer eller mindre utstående och raka. Som torra är de upprätta och tryckta mot varandra. De är rundat äggrunda, tydligt avsmalnande mot basen och uppåt gradvis avsmalnande till en smal eller bred spets. Nerven är enkel och når 60-80 % upp i bladet. Bladkanten är helbräddad, och brett tillbakaböjd i nedre 40-60 %. Cellerna i bladmitten är släta, $7,5-21 \times 6-10,5 \mu\text{m}$, rundat rombformiga eller kort linjära, och bildar ofta rader snett utåt-framåt från bladnerven. Bashörnsgrupperna är stora, avlångt äggrunda längs bladkanten, och når 20-25 % upp i bladet. De består huvudsakligen av rundade, bredare än långa eller kvadratiske celler, som nära basen övergår i rektangulära celler. Arten är samkönad. Sporkapslar är vanliga och sitter ofta i rader längs ena sidan av de utstående stammarna. Kapslarna är avlångt äggformiga eller cylindriska och sitter på ett kort skaft, till stor del omslutna av honbladen. Båda tandkransarna är reducerade. Sporerne är (12,5-)14,5-21 μm . När mångfruktsmossa har sporkapslar kan den knappast förväxlas med någon annan svensk art. Små exemplar utan sporkapslar kan ibland vara svåra att känna igen, men kombinationen av bladens form och långa enkla nerv, de korta, släta bladcellerna och de stora bashörnsgrupperna är karakteristisk.

Utbredning och status

Mångfruktsmossa är känd från några få växtplatser på västkusten. Ett par äldre fynd finns från Göteborgstrakten och Dalsland. På de två gamla lokalerna från 1920-talet har arten eftersökts utan resultat. Ett tredje fynd gjordes 1995 i Västergötland några mil från Göteborg men även från denna lokal har arten försvunnit. Senare har arten hittats på några få lokaler i Halland och Skåne. I Danmark är arten mycket sällsynt, medan den saknas i Norge och Finland. Arten är annars utbredd i stora delar av Europa, Makaronesien, Afrika och sydvästra Asien. Efter en kraftig nedgång i stora delar av Västeuropa verkar arten åter öka i frekvens, och möjligen breder den även ut sig åt öster, åtminstone i Tyskland. Om de nya fynden i Sverige hänger ihop med den allmänna återhämtningen i Europa eller om arten tidigare varit förbisedd hos oss går inte att säga.

Ekologi

Arten växer på stammar av lövträd och buskar, framförallt i miljöer med hög luftfuktighet. Den växer på ett flertal olika lövträd, i synnerhet på gamla fläderbuskar. De två gamla svenska fynden är gjorda på asp i anslutning till bäck- eller sjöstränder. Det nya fyndet i Västergötland gjordes på en ca 30 cm grov lönn vid en gammal torruin intill en liten grusväg. Följearter var bl.a. skogshättemossa *Orthotrichum stramineum*, trädhättemossa *O. speciosum* och allémossa *Leucodon sciuroides*. I Västeuropa växer arten även på döda trädstammar och på klippor, där den har en preferens för pH-värden över 5,5.

Hot

Alla typer av åverkan på värdträdet utgör allvarliga hot. Tyvärr finns endast ett måttligt antal lämpliga rikbarksträd i närheten av förekomsten, vilket är negativt för artens spridningsmöjligheter. Arten anses i Holland starkt hotad av luftföroreningar.

Åtgärder

De nu existerande lokalerna för arten måste bevakas regelbundet så att eventuella förändringar av miljön runt trädet förhindras. Tills vidare bör miljön runt träden förbli opåverkad. På sikt är det troligen nödvändigt att gallra bort eventuella skuggande granar.

Övrigt

Utländska namn - DK: Bark-Dækmos, GB: Lateral Cryphaea.

Litteratur

- Barkman, J.J. 1957. A new locality of *Cryphaea heteromalla* in Denmark. *Bot. Tidsskr.* 53: 295-297.
- Barkman, J.J. 1958. Phytosociology and ecology of cryptogamic epiphytes. Including a taxonomic survey and description of their vegetation units in Europe. Assen.
- Cronberg, N. 2015. Fynd av mångfruktmossa *Cryphaea heteromalla* i Skåne. - *Myrinia* 25: 41-44.
- Dirkse, G., During, H. J. & van Melick, H. 1978. Mossen in de omgeving van Buzenol (Belgisch Lotharingen). *Dumortiera* 10: 4-9.
- Groenhuijzen, S. 1981. De Mosflora van Groot-Amsterdam. *Lindbergia* 7: 131-136.
- Hedenäs, L. 2014. *Cryphaea heteromalla* mångfruktsmossa s. 315-316. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. [AJ 37-57], Bladmossor: skirmossor-baronmossor : Bryophyta: Hookeria-Anomodon. Artdatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala.
- Ludwig, G., Düll, R., Philippi, G., Ahrens, M., Caspari, S., Koperski, M., Lütt, S., Schulz, F. & Schwab, G. 1996. Rote Liste der Moose (Anthoceroophyta et Bryophyta) Deutschlands. *Schr.-R. f. Vegetationskde.* 28: 189-306. BfN, Bonn-Bad Godesberg 1996.
- Möller, Hj. 1927. Några för Sverige nya mossor. *Bot. Not.* 80: 137-144.
- Mönkemeyer, W. 1927. Die Laubmoose Europas. I L. Rabenhorsts Kryptogamen-Flora von Deutschland, Österreich und der Schweiz 1 (4), Ergänzungsband. Leipzig.
- Nyholm, E. 1954-69. Illustrated moss flora of Fennoscandia 2. Musci. Lund.
- Hill, M.O., Preston, C.D. & Smith, A.J.E. 1994. Atlas of the bryophytes of Britain and Ireland. Vol 3. Mosses (Diplolepideae). Harley Books, Colchester.
- Rose, F. & Wallace, E.C. 1974. Changes in the bryophyte flora of Britain. I D.L. Hawksworth (red), The changing flora and fauna of Britain. *Publ. Syst. Assoc. special volume* 6: 27-46.
- Sérgio, C., Sim-Sim, M. & Santos-Silva, C. 1990. Briófitos epifíticos como indicadores de los dominios bioclimáticos en Portugal. *Tratamiento estadístico de las áreas seleccionadas. Anales Jard. Bot. Madrid* 46 (2): 457-467 (en portugués).
- Söderström, L. (ed.). 1996. Preliminary Distribution Maps of Bryophytes in Northwestern Europe. Vol 2 Musci (A-I). Mossornas Vänner. Trondheim.
- Weeda, J. E. 1989. *Cryphaea heteromalla* (Hedw.) Mohr und andere Epiphyten an *Sambucus nigra* L. auf Baltrum (Ostfriesische Inseln). *Tuexenia* 9: 469-476.

Författare

Lars Hedenäs 1994. Rev. Henrik Weibull 1997. Uppdaterat 2010. Rev. Lars Hedenäs 2014. Rev. Niklas Lönnell 2016.